

ULOGA I ZNAČAJ PROGRAMA I PROJEKATA LOKALNOG EKONOMSKOG RAZVOJA

THE ROLE AND IMPORTANCE OF LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT PROGRAMS AND PROJECTS

Vukašin Orsić, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – INŽENJERSKI MENADŽMENT

Kratak sadržaj – Cilj ovog rada jeste isticanje značaja i uticaja programa i projekata lokalnog ekonomskog razvoja na razvoj lokalne zajednice. U teorijskom delu rada definisani su osnovni principi i elementi lokalnog ekonomskog razvoja i faktori koji utiču na isti. U istraživačkom delu rada predstavljena su tri različita projekta i ispitan je uticaj istih na lokalno ekonomski razvoj u datom području.

Ključne reči: Projektni menadžment, lokalni ekonomski razvoj, programi, projekti

Abstract – The aim of this paper is to emphasize the importance and impact of programs and projects of local economic development on the development of the local communities. The theoretical part of the paper defines the basic principles and elements of local economic development and the factors that affect it. In the research part of the paper, three different projects are presented and their impact on local economic development in the given area is examined.

Keywords: Project management, local economic development, programs, projects

1. UVOD

Projekti i programi lokalnog ekonomskog razvoja postali su izuzetno važni razvoj kako lokalnih zajednica, tako i društva u celini. Preduslov za uspešno sprovođenje ovih projekata predstavlja uspešna saradnja lokalnih samouprava i privatnog sektora.

Master rad je posvećen istraživanju programa i projekata lokalnog ekonomskog razvoja i njihovog uticaja na razvoj lokalnih zajednica.

Koncept lokalnog ekonomskog razvoja detaljno je objašnjen kroz istorijski razvoj, osnovne principe, elemente i ciljeve istog.

U praktičnom delu rada predstavljena su tri različita projekta i uticaj istih na lokalno ekonomski razvoj posmatranog područja.

2. ODREĐENJE POJMA LOKALNO EKONOMSKI RAZVOJ

Još 60-ih godina prošlog veka, kao reakcija na fokusiranost na pitanje ekonomskog rasta i zanemarivanje šireg konteksta društvenog razvoja, pojavio se koncept ekonomskog razvoja zajednice (eng. Community economic development) u kome pitanja učešća građana, održivosti razvoja i jednakosti dobijaju mnogo veću pažnju. Od tog vremena je i pojam lokalnog ekonomskog razvoja počeo sve više da uključuje i elemente društvenog razvoja, što je dovelo do toga da se danas paralelna upotreba ova dva pojma gotovo izgubila [1].

Opšteprihvaćena definicija pojma lokalni ekonomski razvoj i dalje ne postoji. Verovatno najšire određenje ovog pojma dao je Koulson, za koga lokalni ekonomski razvoj obuhvata svaku intervenciju koja za cilj ima jačanje lokalne i regionalne privrede [2].

3. ISTORIJAT KONCEPTA LOKALNOG EKONOMSKOG RAZVOJA

Pored istorije, koncept LER-a ima i bogatu predistoriju. Naime, stolicima su gradovi (i gradovi-države) mobilisali svoje potencijale kako bi iskoristili prednosti koje imaju i na taj način unapredili svoj trgovački značaj, ojačali nezavisan položaj (ili čak dominaciju u odnosu na okruženje), odnosno da bi obezbedili materijalnu korist svojim građanima. Danas najveću razliku u odnosu na taj period predstavlja to što povoljan geografski položaj više nije dovoljan, a često ne predstavlja ni najvažniji faktor. Naći mesto u globalnoj podeli rada koje vodi ka prosperitetu danas zahteva veoma sofisticiran pristup programiranju i planiranju partnerskih odnosa javnog i privatnog sektora [3].

3.1. Evolucija lokalnog ekonomskog razvoja

Poput i mnogih drugih važnih koncepata, i LER je nastao kao rezultat kriza. Naime, kada je opšte privredno stanje u nekoj državi dobro, malo ko misli o unapređenju saradnje između ključnih sektora neke lokalne zajednice u cilju unapređenja uslova privređivanja. Ali ekonomske krize, koje najpre pogode privredu, ubrzo oseti i država (a pre svega lokalna samouprava) u vidu smanjenja prihoda, povećanja rashoda i pojačanih zahteva za racionalnije trošenje sredstava. Privredne poteškoće i krizu javnih finansija najznačajniji uticaj imaju na organizacije civilnog

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bila prof. dr Danijela Gračanin.

društva, čiji opstanak često zavisi od podrške koju dobijaju od ova dva sektora. Tako se u uslovima krize javlja važan momenat, a to je interes svih ključnih sektora da se mobilišu potencijali lokalne zajednice u cilju pružanja pomoći privredi kako bi oporavljena privreda mogla da pomogne društvu [3].

U literaturi je uočljivo odsustvo sveobuhvatnog pregleda istorijata LER-a. U jednom od uspešnijih pokušaja da se to uradi Bartik razlikuje tri „talasa” LER-a, polazeći od različitih pristupa primenjenih u državnim i lokalnim programima LER-a [4].

Kao početak prvog talasa Bartik određuje 30-e godine 20. veka, kada pojedine države američkog juga (na čelu sa državom Misisipi) počinju da podržavaju lokalne vlasti u nastojanjima da podstaknu otvaranje pogona proizvođača sa severa na njihovim teritorijama. Tada, naime, subnacionalne vlasti u Sjedinjenim Američkim Državama počinju intenzivnije sprođenje aktivnosti usmerenih na privlačenje novih i zadržavanje postojećih privrednih subjekata – prenstveno putem obezbeđenja poreskih olakšica, povoljnih kredita, kao i infrastrukturnog opremanja zemljišta [4].

Tokom sedamdesetih i osamdesetih godina dvadesetog veka došlo je do značajnog proširenja liste privrednih subjekata i privrednih aktivnosti koje se podržavaju u sklopu programa podrške lokalnom ekonomskom razvoju. Za razliku od prvog talasa programa LER-a, u drugom talasu se, pored privlačenja pogona postojećih preduzeća putem finansijskih podsticaja, pokreću i programi podrške namenjeni već postojećim preduzećima, i to pre svega novoosnovanim i preduzećima srednjeg obima.

Treći, ujedno i poslednji talas podrazumeva pristup podsticanju lokalnog ekonomskog razvoja koji se javlja početkom devedesetih godina 20. veka. Osnova ovog pristupa je u nastojanju da se podrška LER-u ostvaruje ne delovanjem organa vlasti, već posredstvom aktivnosti privatnog sektora, koje u većoj ili manjoj meri i dalje finansiraju država, odnosno lokalna samouprava [3].

4. ELEMENTI PROCESA LOKALNOG EKONOMSKOG RAZVOJA

Bavljenje lokalnim ekonomskim razvojem zahteva usklađivanje velikog broja politika i prioriteta. Ovo je složen proces, čak i kada resursa ima u izobilju, a naročito u slučajevima kada su resursi ograničeni. Zbog toga je ključna sposobnost lidera lokalnog ekonomskog razvoja da mobilišu, motivišu i usklade delovanje svih aktera, i da na taj način ubrzavaju procese, ublažavaju prepreke i umnožavaju resurse koji im stoje na raspolaganju [3].

4.1. Partnerstvo vlasti, privrede i trećeg sektora

Pretpostavki za partnerstvo ova tri sektora ima više, a najvažnija je da postoji interes na strani svakog od njih. Paradoksalno, ovaj interes je manje izražen u periodima ekonomskog rasta, a intenzivniji u vreme krize. U tim okolnostima, ključni akteri ekonomskog razvoja su više upućeni jedni na druge, i podrška koju dobiju u svojoj zajednici može imati najveći značaj u određivanju načina

na koji će podneti krizu. Lokalna samouprava ima interes da pomogne privredi jer joj privreda obezbeđuje budžetske prihode i zapošljavanje građana. Od trećeg sektora lokalna samouprava može da dobije viziju razvoja, kadrove za sprovođenje strategije razvoja i podršku u odnosima sa javnošću. Privreda od lokalnih vlasti, naročito u periodima ekonomskih kriza, očekuje olakšice u javnim davanjima, budžetske podsticaje, ulaganja u infrastrukturu i olakšano dobijanje potrebnih dozvola. Saradnja sa udruženjima građana pomaže privredi da razume potrebe građana, kao i da lakše prenese svoje viđenje problema koji mogu nastati u zajednici. Udruženja građana, budući da su u velikoj meri zavisna od finansiranja od strane lokalnih vlasti i privrede, imaju ogroman interes da se obezbedi skladan razvoj i privredni rast u opštini [3].

4.2. Strateško planiranje lokalnog ekonomskog razvoja

Strateški plan lokalnog ekonomskog razvoja ima ulogu veze između sadašnjosti i budućnosti. Zato još pre pristupanja njegovoj izradi mora postojati svest o potrebi i svrsi strateškog plana lokalnog ekonomskog razvoja, kao i snažna politička volja da se on i primeni. Moraju postojati i volja i sposobnost da se u proces izrade plana, makar na nivou konsultacija, uključe svi oni koji imaju šta da kažu na tu temu [3].

4.3. Upravljanje finansijama lokalne samouprave

Javne finansije su jedan od najvažnijih instrumenata lokalnog ekonomskog razvoja. Gotovo svaka odluka u ovoj oblasti ima ključni uticaj na privredna kretanja. Momenat donošenja odluke o tome koliko i od koga uzeti i na šta potrošiti, a da to ima optimalni efekat na društvo jeste momenat u kome se tradicionalno ukrštaju struka i politika [3].

4.4. Upravljanje komunalnim uslugama

Obim i kvalitet komunalnih usluga su među ključnim faktorima koji određuju atraktivnost svake sredine za investicije, kao i konkurentnost lokalne privrede spram privreda drugih lokaliteta. Sredina koju karakteriše razgranata mreža dobro održanih lokalnih puteva, mogućnost jednostavnog priključenja na vodovodnu i kanizacionu mrežu, dostupnost daljinskog grejanja, opremljenost sistemima za preradu otpadnih voda i efikasan sistem prikupljanja i odnošenja čvrstog otpada daleko je poželjnija destinacija za investicije od sredine u kojoj većina ovih mogućnosti nije na raspolaganju [5].

5. FAKTORI KOJI UTIČU NA LOKALNI EKONOMSKI RAZVOJ

Neki od najznačajnijih faktora koji utiču na lokalni ekonomski razvoj su lokacija, neopterećenost privatnog sektora javnim sektorom, proaktivan i preduzetnički usmeren javni sektor i ostali faktori među koje spadaju prirodna bogatstva, nasleđeno stanje privrede, demokratska politička kultura građana opštine i politička pripadnost rukovodstva lokalne samouprave.

6. ANALIZA PRIMERA IZ PRAKSE

6.1. Uvod u studije slučaja

U praktičnom delu rada obuhvaćene su tri studije slučaja koje proučavaju tri različita projekta lokalnog ekonomskog razvoja:

- Projekat koji uključuje NGO sektor - „Počistimo i ulepšajmo naš deo Dunava”,
- Projekat LER-a u službi politike zaštite okoliša „The Case for Zero Waste” i
- Infrastrukturni projekat „Izgradnje komunalne infrastrukture u poslovnoj zoni Bijelo Brdo”

Navedeni projekti izabrani su iz nekoliko razloga:

- 1) Autor rada je radeći praksu u Preduzetničko Razvojnem Centru Opštine Erdut imao pristup projektnoj dokumentaciji, kao i mogućnost učestvovanja na jednom od projekata („Počistimo i ulepšajmo naš deo Dunava”).
- 2) Većina posmatranih projekata realizovana je na području Opštine Erdut, pa je samim tim i lakše uočiti uticaj projekata na lokalni ekonomski razvoj.
- 3) Studije slučaja proučavaju tri različite vrste projekata što omogućava uvid u heterogenost projekata lokalnog ekonomskog razvoja
- 4) Realizacijom svih projekata moguće je oceniti uticaj istih na LER

6.2. Projekat „Počistimo i ulepšajmo naš deo Dunava”

Ciljevi projekta:

Opšti cilj projekta:

- Uz pomoć lokalnih nevladinih organizacija podstaći lokalno stanovništvo svih starosnih grupa da aktivno učestvuje u čišćenju dela dunavske obale, te uređivanju i spremanju kupališta „Jama“ kako bi u potpunosti opravdalo funkciju dunavske plaže.

Specifični ciljevi projekta:

- Izraditi bilborde sa pozivom svim građanima opštine Erdut koji žele učestvovati u čišćenju i uređenju „Jame“. Bilbordi de biti raspoređeni po svim naseljima u opštini.
- Nabaviti i postaviti kante za đubre od ekološki prihvatljivih materijala (planira se nabava četiri kontejnera za đubre), te nabava opreme i alata za čišćenje (grablje, lopate, kese za đubre u tri boje: plave, zelene, crne, baštenske rukavice, metle).
- Uz pomoć volontera počistiti „Jamu“, pokupiti đubre, ukloniti korov i izravnati obalu, te prenameniti obalu u plažu.

Uticaj projekta na lokalni ekonomski razvoj:

Projekat Počistimo i ulepšajmo naš deo Dunava imao je višestruke uticaje na razvoj i kvalitet života lokalne zajednice. Prvenstveno, građanima je omogućen odlazak na očišćenu i uređenu plažu sa obezbeđenim sunco-branama, odbojkaškim terenom, kantama za đubre itd.. kako je prethodno navedeno da većina stanovništva, zbog slabije finansijske situacije, nije u mogućnosti da si priušti letovanje, na ovaj način stanovnici opštine će moći letnje mesece da provode na plaži u svojoj opštini, što u velikoj meri predstavlja olakšanje sa finansijskog aspekta u odnosu na odlazak na more.

Takođe, ovim projektom osnažena je veza između nevladinih organizacija koje su učestvovala na projektu i PORC i same Opštine Erdut, te je na neki način postavljen kamen temeljac za potencijalne saradnje na budućim projektima ove prirode.

Način realizacije projekta, koji je specifičan za ovaj tip projekata, doveo je do zbližavanja i jačanja dobrosusedskih odnosa među meštanima koji su kao volonteri učestvovali u akciji čišćenja i uređenja plaže.

6.3. Projekat „The Case for Zero Waste” – Stvaranje preduslova za društvo bez otpada u prekograničnom regionu

Opšti cilj projekta: Doprineti zaštiti okoliša i održivom razvoju regionalnih ekonomija kroz jačanje prekogranične saradnje i podsticanjem zajedničkih aktivnosti u području upravljanja otpadom.

Specifičan cilj: Povećati stopu selektivno sakupljenog otpada poboljšanjem sistema prikupljanja i upravljanja otpadom i povećati participaciju svih stejkholdera u procesu realizacije projekta.

Uticaj projekta na lokalni ekonomski razvoj:

Uticaj projekta vidljiv je kroz edukovanje opšte populacije o važnosti selektivnog sakupljanja i upravljanja otpadom: 88 održanih radionica kroz koje je 9.800 dece školskog i predškolskog uzrasta edukovano o navedenoj temi, održana konferencija na kojoj su se pripadnici MSP-a i lokalnih samouprava informisali o važnostima i mogućnostima selektivnog sakupljanja otpada, kao i komuniciranje projektnih poruka široj publici putem različitih kanala komunikacije – radijskih i televizijskih emisija, brošura, flajera itd.

Instaliranjem 32 reciklažna ostrva i distribucijom hiljadu kompostnih kontejnera u Sremskoj Mitrovici, kao i distribucijom pet hiljada plavih kontejnera za sakupljanje papira u Osijeku, građanima je omogućeno direktno učestvovanje i uticaj na smanjenje količine nerazvrstanog otpada – otpadni volume na području Sremske Mitrovice smanjen za 13%, kao i 150 t papirnog otpada manje na području Grada Osijeka.

Informativnim kampanjama, izgradnjom ekološko-edukativnog parka, održavanjem radionica vrši se dalje informisanje šire populacije i stejkholdera o projektu, kao i o važnosti i značaju selektivnog sakupljanja i upravljanja otpadom.

6.4. Projekat „Razvoj infrastrukture u poslovnoj zoni Bijelo Brdo”

Opšti cilj projekta: Povećati razvojni potencijal Opštine Erdut i Osječko-baranjske županije kroz podsticanje razvoja MSP sektora i stvaranjem novih radnih mesta.

Specifični ciljevi:

- Osiguranje odgovarajućih infrastrukturnih uslova za razvoj preduzetništva u sklopu poslovne zone Bijelo Brdo
- Osiguravanje pokretačke snage lokalnog i regionalnog održivog ekonomskog razvoja kroz implementaciju novih vještina i znanja

Utjecaj projekta na lokalni ekonomski razvoj:

Pored izgradnje komunalne infrastrukture, predavanja i seminari namenjeni preduzetnicima, zanatlijama i poljoprivrednicima iz sektora MSP potaknuli su iste i informisali ih o pokretanju i vođenju sopstvenog biznisa.

Takođe, zaposleni u institucijama vezanim za ekonomski razvoj Opštine Erdut obučeni su za pisanje projektnih predloga, kao i za monitoring i evaluaciju projekata što je od velike pomoći za pripadnike MSP koji žele unaprediti svoje poslovanje i neophodna im je pomoć ili savet državnih institucija.

Svi prethodni rezultati, kao i uspešne promotivne aktivnosti rezultirale su otvaranjem poslovnih i proizvodnih pogona sledećih firmi BB Oil za proizvodnju hladno presovanih ulja, Granolio DD za otkup žitarica i uljarica, građevinska firma Produkt Gradnja, kao i firma za proizvodnju i prodaju stočne hrane i poljoprivrednih proizvoda Nešić BB. Navedene firme generisale su šezdesetak novih radnih mesta, što je za opštinu veličine Opštine Erdut značajan broj novoootvorenih radnih mesta.

7. ZAKLJUČAK

Na osnovu analize projekata moguće je zaključiti da je uticaj istih na lokalni ekonomski razvoj višestruk – od poboljšavanja uslova i kvaliteta života, povećanja svesti lokalnih zajednica o važnosti upravljanja otpadom, otvaranja novih radnih mesta, poboljšanja uslova za otvaranje novih radnih mesta itd.

Iz svega toga vidljivo je da, ukoliko postoji odgovarajuća saradnja lokalne samouprave i privatnog sektora, moguće je uspešno sprovođenje programa i projekata lokalnog ekonomskog razvoja i poboljšanje kvaliteta života lokalnih sredina, te je praćenjem uspešnih slučajeva iz prakse i poštovanjem svih principa LER-a moguće delovati kao „mala promena koju želite da vidite u svetu”.

8. LITERATURA

- [1] Blakely, E., „*Planning Local Economic Development – Theory and Practice*. SAGE Publications“, 1994
- [2] Coulson, A., „*Local Economic Development: A Guide to Practice*“, 1997, Birmingham: Birmingham University
- [3] Vasiljević, D., „*Lokalni ekonomski razvoj - Zašto su jedne opštine dobitnici, a druge gubitnici tranzicije*“, 2012, Beograd: PALGO centar.
- [4] Bartik, T., „*Federal Policy Towards State and Local Development in the 1990s*“, 1993, W.E. Upjohn Institute for Employment Research.
- [5] Bartik, T., „*Local Economic Development Policies*“

Kratka biografija

Vukašin Orsić rođen je u Novom Sadu 1996. godine. Osnovne studije završio je 2018. godine na Fakultetu tehničkih nauka na smeru Inženjerski menadžment. Master rad na Fakultetu tehničkih nauka iz oblasti Projektnog menadžmenta – Strateško upravljanje projektima odbranio je 2020. godine.
Kontakt: orsicvukasin@gmail.com